
Μύθος και Ιστορικό
Γεγονός μέσα από την
Τέχνη στην
Εκπαίδευση: Οδηγίες
και Υποδείξεις για
Βιωματική και
Ενσυναισθητική
Προσέγγιση

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Κέντρο Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.) του **Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.)** σας καλωσορίζει στο Πρόγραμμα Συμπληρωματικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης και συγκεκριμένα στο πρόγραμμα επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης με τίτλο **«Μύθος και Ιστορικό Γεγονός μέσα από την Τέχνη στην Εκπαίδευση: Οδηγίες και Υποδείξεις για Βιωματική και Ενσυναισθητική Προσέγγιση»**.

Η ανάγκη συνεχούς επιμόρφωσης και πιστοποίησης επαγγελματικών δεξιοτήτων οδήγησε το **Πρόγραμμα Συμπληρωματικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (E-Learning)** του Ε.Κ.Π.Α. στο σχεδιασμό των πρωτοποριακών αυτών Προγραμμάτων Επαγγελματικής Επιμόρφωσης και Κατάρτισης, με γνώμονα τη **διασύνδεση της θεωρητικής με την πρακτική γνώση**, αναπτύσσοντας κυρίως, την εφαρμοσμένη διάσταση των επιστημών στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία.

Στη συνέχεια, σας παρουσιάζουμε αναλυτικά το πρόγραμμα σπουδών για το πρόγραμμα επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης: **«Μύθος και Ιστορικό Γεγονός μέσα από την Τέχνη στην Εκπαίδευση: Οδηγίες και Υποδείξεις για Βιωματική και Ενσυναισθητική Προσέγγιση»**, τις προϋποθέσεις συμμετοχής σας σε αυτό, καθώς και όλες τις λεπτομέρειες που πιστεύουμε ότι είναι χρήσιμες, για να έχετε μια ολοκληρωμένη εικόνα του προγράμματος.

2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Σκοπός του προγράμματος είναι η αποκωδικοποίηση και ανάγνωση έργων τέχνης, οποιασδήποτε μορφής, με περιεχόμενο τόσο μυθολογικό όσο και ιστορικό. Ως έργα τέχνης θεωρούνται ο ζωγραφικός πίνακας, το γλυπτό, το αρχαιολογικό μνημείο, το θεατρικό έργο, το νόμισμα και ο χάρτης, γελοιογραφία, φωτογραφία και βραχογραφία, το λογοτεχνικό κείμενο κλπ. Ένας συμπληρωματικός σκοπός κατά τη συγκεκριμένη ανάγνωση των έργων τέχνης είναι η προώθηση προβληματισμού, διαλόγου και κριτικού στοχασμού για την αναζωογόνηση του περιεχομένου διδασκαλίας και την πρόκληση του ενδιαφέροντος των εκπαιδευομένων/μαθητών με τη σύμπραξη βιωματικών δραστηριοτήτων και εναλλακτικών προσεγγίσεων. Μέσα από την ενεργοποίηση του κριτικού στοχασμού και την αναθέρμανση και νοηματοδότηση του περιεχομένου διδασκαλίας, θα επιδιωχθεί ο περιορισμός και η εξουδετέρωση προκαταλήψεων και στερεοτύπων με την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευομένων. Θα διακρίνουν ότι αυτά τα οποία θα επεξεργασθούν με τον εκπαιδευτικό/εκπαιδευτή τους αφορούν άμεσα, καθώς ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντά τους και στην καθημερινή ζωή και πραγματικότητα.

Δεδομένου ότι τα περισσότερα έργα τέχνης αποτυπώνονται και περιέχονται με τη μορφή εικόνας στο διδακτικό υλικό, στο (σχολικό) εγχειρίδιο, σε power point κλπ., γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στη λειτουργία και στη λειτουργικότητα της εικόνας, στα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, καθώς και στα κριτήρια επιλογής μίας εικόνας κατά τον σχεδιασμό της διδασκαλίας. Σε ό,τι αφορά στην Τέχνη, ο εκπαιδευτικός/εκπαιδευτής δεν πρέπει να λειτουργήσει αποκλειστικά ως ιστορικός της Τέχνης ή ως αρχαιολόγος ο οποίος θα αναλύσει ένα έργο τέχνης και ένα μνημείο εμπλέκοντας τους μαθητές-εκπαιδευομένους σε καλλιτεχνικά ρεύματα και πληροφορίες που δεν θα συμβάλλουν στην πρόκληση ερωτημάτων και σε διάλογο. Η επεξεργασία έργων τέχνης δεν αρκεί απλά να συνδέεται με το περιεχόμενο του μαθήματος, αλλά πρέπει και να έχει νόημα για τους εκπαιδευομένους. Η αρχαία ελληνική γραμματεία και παράδοση θα μας τροφοδοτήσει με μύθους και έργα τέχνης, ενώ στην εκπαιδευτική διαδικασία θα αξιοποιηθούν και έργα από το χώρο της μοντέρνας-σύγχρονης τέχνης. Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος, δεν θα περιορισθούμε στην απλή αναφορά των μύθων και των ιστορικών γεγονότων και στην επιφανειακή περιγραφή των έργων τέχνης. Συνήθως, ο εκπαιδευτικός αντιμετωπίζει το έργο Τέχνης απλώς ως αποδεικτικό-οπτικό υλικό αυτών στα οποία αναφέρεται το διδακτικό υλικό, ενώ ο εκπαιδευτής ως αφετηρία για την ανάδυση εμπειριών και βιωμάτων. Στα έργα τέχνης με μυθολογικό και ιστορικό περιεχόμενο περιέχονται σύμβολα και λανθάνοντα μηνύματα τα οποία δεν είναι ευανάγνωστα, με αποτέλεσμα να μην επιχειρείται η αποκωδικοποίησή τους. Γι' αυτόν το λόγο, κατά την αποκωδικοποίηση και ανάγνωση των έργων τέχνης θα προβληθούν τα σύμβολα και οι συμβολισμοί που περιέχονται σε αυτά και θα αναζητηθούν οι αξίες και τα μηνύματα που μεταφέρουν σε εμάς σήμερα.

Το παρόν πρόγραμμα, το οποίο είναι διάρκειας 400 ωρών, πληροί τις προϋποθέσεις του νέου νόμου (ΦΕΚ 13/29-01-2019) ως προς τη μοριοδότηση. Σύμφωνα με αυτόν το νόμο, η επιμόρφωση Α.Ε.Ι. ή άλλου φορέα του δημόσιου τομέα που εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, διάρκειας τουλάχιστον τριακοσίων (300) ωρών, που πραγματοποιήθηκε σε χρονικό διάστημα τουλάχιστον επτά (7) μηνών, μοριοδοτείται με 2 μονάδες.

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης καθώς και της Προσχολικής Αγωγής, αλλά και σε εκπαιδευτές ενηλίκων, σε φορείς αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΙΕΚ, ΚΕΚ), σε φορείς που παρέχουν προγράμματα δια βίου μάθησης και προγράμματα για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, σε εκπαιδευτές των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, και γενικότερα σε εκείνους που αναλαμβάνουν διδασκαλία σε οποιονδήποτε εκπαιδευτικό θεσμό και σε οποιοδήποτε εκπαιδευτικό πλαίσιο.

3. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΠΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΔΕΚΤΟΙ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ - ΤΡΟΠΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

Αίτηση συμμετοχής μπορούν να υποβάλλουν:

- ▶ απόφοιτοι Πανεπιστημίου/ΤΕΙ της ημεδαπής και της αλλοδαπής
- ▶ απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με συναφή στο αντικείμενο εργασιακή εμπειρία

Η αίτηση συμμετοχής υποβάλλεται ηλεκτρονικά, μέσω της ιστοσελίδας:

<https://elearningekpa.gr/>

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ

Τα προαπαιτούμενα για την παρακολούθηση του Προγράμματος από τους εκπαιδευόμενους είναι:

- ▶ Πρόσβαση στο Διαδίκτυο
- ▶ Κατοχή προσωπικού e-mail
- ▶ Βασικές γνώσεις χειρισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών

5. ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η διδασκαλία στα προγράμματα εξ αποστάσεως επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης του Κέντρου Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης του ΕΚΠΑ διεξάγεται μέσω του διαδικτύου, προσφέροντας στον εκπαιδευόμενο «αυτονομία», δηλαδή δυνατότητα μελέτης ανεξαρτήτως περιοριστικών παραγόντων, όπως η υποχρέωση της φυσικής του παρουσίας σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο.

Το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος διατίθεται σταδιακά, ανά διδακτική ενότητα, μέσω ειδικά διαμορφωμένων ηλεκτρονικών τάξεων. Κατά την εξέλιξη κάθε θεματικής ενότητας αναρτώνται σε σχετικό link οι απαραίτητες για την ομαλή διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας ανακοινώσεις.

Ο εκπαιδευόμενος, αφού ολοκληρώσει τη μελέτη της εκάστοτε διδακτικής ενότητας, καλείται να υποβάλει ηλεκτρονικά, το αντίστοιχο τεστ αξιολόγησης. Τα τεστ μπορεί να περιλαμβάνουν ερωτήσεις αντιστοίχισης ορθών απαντήσεων, πολλαπλής επιλογής, αληθούς/ψευδούς δήλωσης, ή upload, όπου ο εκπαιδευόμενος θα πρέπει να διατυπώσει και να επισυνάψει την απάντησή του. Η θεματική ενότητα μπορεί να συνοδεύεται από τελική εργασία, η οποία

διατίθεται κατά την ολοκλήρωση της θεματικής ενότητας (εφόσον το απαιτεί η φύση της θεματικής ενότητας) και αφορά το σύνολο της διδακτέας ύλης.

Παράλληλα, παρέχεται **πλήρης εκπαιδευτική υποστήριξη** δεδομένου ότι ο εκπαιδευόμενος μπορεί να απευθύνεται ηλεκτρονικά (για το διάστημα που διαρκεί το εκάστοτε μάθημα) στον ορισμένο εκπαιδευτή του, μέσω ενσωματωμένου στην πλατφόρμα ηλεκτρονικού συστήματος επικοινωνίας, για την άμεση επίλυση αποριών σχετιζόμενων με τις θεματικές ενότητες και τις ασκήσεις αξιολόγησης ή την τελική εργασία.

6. ΤΡΟΠΟΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗΣ

Σε κάθε διδακτική ενότητα ο εκπαιδευόμενος θα πρέπει να επιλύει και να υποβάλλει ηλεκτρονικά το αντίστοιχο τεστ, τηρώντας το χρονοδιάγραμμα που έχει δοθεί από τον εκπαιδευτή του. Η κλίμακα βαθμολογίας κυμαίνεται από 0 έως 100%. Συνολικά, η βαθμολογία κάθε θεματικής ενότητας προκύπτει κατά το 60% από τις ασκήσεις αξιολόγησης και κατά το υπόλοιπο 40% από την τελική εργασία, η οποία εκπονείται στο τέλος του συγκεκριμένου μαθήματος και εφόσον το απαιτεί η φύση αυτού.

Η χορήγηση του **Πιστοποιητικού Εξειδικευμένης Επιμόρφωσης** πραγματοποιείται, όταν ο εκπαιδευόμενος λάβει σε όλα τα μαθήματα βαθμό μεγαλύτερο ή ίσο του 50%. Σε περίπτωση που η συνολική βαθμολογία ενός ή περισσότερων μαθημάτων δεν ξεπερνά το 50%, ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα επανεξέτασης των μαθημάτων αυτών μετά την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας του προγράμματος. Η βαθμολογία που θα συγκεντρώσει κατά τη διαδικασία επανεξέτασής του είναι και η οριστική για τα εν λόγω μαθήματα, με την προϋπόθεση ότι ξεπερνά εκείνη που συγκέντρωσε κατά την κανονική διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σε διαφορετική περίπτωση διατηρείται η αρχική βαθμολογία.

7. ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ - ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ

Πέρα από την **επιτυχή ολοκλήρωση** του προγράμματος για τη χορήγηση του Πιστοποιητικού απαιτούνται τα εξής:

- ▶ Συμμετοχή του εκπαιδευόμενου στη διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Ταυτοποίησης

Η διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Ταυτοποίησης Εκπαιδευόμενου στοχεύει στη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχομένων εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, εξουσιοδοτημένο στέλεχος του Κέντρου Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης του ΕΚΠΑ, επικοινωνεί τηλεφωνικώς με ένα τυχαίο δείγμα εκπαιδευόμενων, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν συμμετείχαν στις εκπαιδευτικές διαδικασίες του προγράμματος, εάν αντιμετώπισαν προβλήματα σε σχέση με το εκπαιδευτικό υλικό, την επικοινωνία με τον ορισμένο εκπαιδευτή τους, καθώς και με τη γενικότερη μαθησιακή διαδικασία. Η τηλεφωνική επικοινωνία διεξάγεται με την ολοκλήρωση του εκάστοτε προγράμματος, ενώ η μέση χρονική διάρκειά της συγκεκριμένης διαδικασίας είναι περίπου 2-3 λεπτά.

Σε περίπτωση μη συμμετοχής του εκπαιδευόμενου στη διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Ταυτοποίησης, εφόσον κληθεί, ή μη ταυτοποίησής του κατά τη διεξαγωγή της, δεν χορηγείται το πιστοποιητικό σπουδών, ακόμα και αν έχει ολοκληρώσει επιτυχώς την εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία.

► **Συμμετοχή του εκπαιδευόμενου στη διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Εγγράφων**

Ο δειγματοληπτικός έλεγχος εγγράφων διασφαλίζει την εγκυρότητα των στοιχείων που έχει δηλώσει ο εκπαιδευόμενος στην αίτηση συμμετοχής του στο Πρόγραμμα και βάσει των οποίων έχει αξιολογηθεί και εγκριθεί η αίτηση συμμετοχής του σε αυτό.

Κατά τη διάρκεια ή μετά το πέρας του προγράμματος, πραγματοποιείται δειγματοληπτικός έλεγχος εγγράφων από τη Γραμματεία. Ο εκπαιδευόμενος θα πρέπει να είναι σε θέση να προσκομίσει τα απαραίτητα δικαιολογητικά τα οποία πιστοποιούν τα στοιχεία που έχει δηλώσει στην αίτηση συμμετοχής (Αντίγραφο Πτυχίου, Αντίγραφο Απολυτήριου Λυκείου, Βεβαίωση Εργασιακής Εμπειρίας, Γνώση Ξένων Γλωσσών κ.τ.λ.).

Σε περίπτωση μη συμμετοχής του εκπαιδευόμενου στη διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Εγγράφων, εφόσον κληθεί, ή μη ύπαρξης των δικαιολογητικών αυτών, δεν χορηγείται το πιστοποιητικό σπουδών, ακόμα και αν έχει ολοκληρώσει επιτυχώς την εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία.

► **Αποπληρωμή του συνόλου των διδάκτρων**

Ο εκπαιδευόμενος θα πρέπει να μην έχει οικονομικής φύσεως εκκρεμότητες. Σε περίπτωση που υπάρχουν τέτοιες, το πιστοποιητικό σπουδών διατηρείται στο αρχείο της Γραμματείας, μέχρι την ενημέρωση της για τη διευθέτηση της εκκρεμότητας.

Αναλυτική περιγραφή των παραπάνω υπάρχει στον Κανονισμό Σπουδών:

<https://elearningekpa.gr/regulation>

8. ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Οι συγγραφείς του εκπαιδευτικού υλικού είναι μέλη ΔΕΠ του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών ή και ειδικοί εμπειρογνώμονες με ιδιαίτερη συγγραφική καταξίωση, οι οποίοι κατέχουν πολύ βασικό ρόλο στην υλοποίηση του προγράμματος.

9. ΠΩΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ Η ΥΛΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης περιλαμβάνει **6 θεματικές ενότητες (μαθήματα)**.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Μάθημα: Ο Μύθος και το Έργο Τέχνης στη Διδασκαλία

Διδακτική Ενότητα 1: Μύθος και Ιστορικό Γεγονός: Αποκωδικοποίηση και Ανάγνωση Συμβόλων και Συμβολισμών

Πολλές φορές είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς ανάμεσα στον μύθο και στο ιστορικό γεγονός και να σύρει μια σαφή διαχωριστική γραμμή μεταξύ τους. Ασφαλώς πίσω από τον μύθο κρύβονται προβλήματα, όνειρα, επιδιώξεις, φυσικά φαινόμενα αλλά και ιστορικά συμβάντα, τα οποία με την πάροδο του χρόνου παίρνουν μυθικές διαστάσεις.

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι η ανάδειξη της σημασίας και του ρόλου των μύθων για την πολιτισμική ταυτότητα και παράδοση ενός λαού. Ασφαλώς η αρχαία ελληνική μυθολογία αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τη δημιουργία ποικίλων έργων τέχνης τόσο στην Ευρώπη όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο. Ο μύθος έχει ως σκοπό την ερμηνεία και τη δικαιολόγηση ποικίλης μορφής φαινομένων, τη στήριξη θρησκευτικών δοξασιών και εν γένει την εκλογίκευση των εμπειριών των ανθρώπων από την καθημερινή πραγματικότητα. Ωστόσο ο μύθος δεν είναι ένα απλό παραμύθι που σαγηνεύει, διασκεδάζει και ικανοποιεί το συναίσθημα. Και το παραμύθι βέβαια δεν έχει απλώς ως σκοπό τη συναισθηματική κάλυψη αλλά και τον προβληματισμό, δεδομένου ότι μεταφέρει μηνύματα και με αυτήν την έννοια έχει 'πολιτικό-διδακτικό' περιεχόμενο. Αυτό ισχύει σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό και κυρίως για τον μύθο, καθώς περιέχει σύμβολα και συμβολισμούς που καλούμαστε να αποκωδικοποιήσουμε και να κατανοήσουμε. Θα πρέπει με άλλα λόγια να δραστηριοποιηθεί η σκέψη του εκπαιδευμένου/μαθητή παράλληλα με την ανάπτυξη του συναισθηματικού του κόσμου. Π.χ. στον γνωστό μας μύθο του Προμηθέα ο αετός σταλμένος από τον Δία κατατρώγει το συκώτι (ήπαρ) του ημίθεου, ο οποίος είναι δεμένος στον 'βράχο' του Καυκάσου. Θα πρέπει να διατυπωθούν ερωτήματα και προβλήματα: γιατί το συκώτι και όχι κάποιο άλλο όργανο, γιατί ο αετός, γιατί στον Καύκασο; Και ασφαλώς: γιατί τιμωρείται ο Προμηθέας για

μια πράξη που έκανε μεν, αλλά δεν ήταν ανάγκη να οδηγηθεί σε αυτήν, αν ο ίδιος ο Δίας 'βοηθούσε' τους ανθρώπους;

Διδακτική Ενότητα 2: Αποτελεσματικότητα ενός Έργου Τέχνης κατά τη Διδασκαλία: Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι η προβολή της αποτελεσματικότητας της εικόνας κατά τη διδασκαλία. Η ευρύτερα ωστόσο διαδεδομένη άποψη ότι η εικόνα συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας δεν έχει πλήρη ερευνητική κάλυψη, αλλά στηρίζεται περισσότερο σε εμπειρικές διαπιστώσεις εκπαιδευτικών και σε καταθέσεις από την καθημερινή πραγματικότητα. Τα πορίσματα ερευνών είναι πολλές φορές αντιφατικά, δεδομένου ότι άλλοτε υπογραμμίζουν τη θετική συμβολή της εικόνας και άλλοτε δεν αποδίδουν στην εικόνα καμιά σημαντική επίδραση στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις καταλογίζουν στην εφαρμογή της ακόμα και αρνητικά αποτελέσματα της μάθησης. Αυτή η αντιφατικότητα των αποτελεσμάτων πρέπει να αποδοθεί από το ένα μέρος στην ελλιπή διαφοροποίηση μεταξύ των διάφορων τύπων και μορφών των εικόνων καθώς και των στόχων που αυτές καλούνται να πετύχουν και από το άλλο στη διαφορετική κάθε φορά λειτουργία των εικόνων και στη χαλαρή ή στενή σχέση τους με το περιεχόμενο διδασκαλίας.

Μια άλλη ευρύτερα διαδεδομένη άποψη, σύμφωνα με την οποία η εικόνα είναι ένα "εύκολο μέσο" διδασκαλίας, δηλαδή η ανάγνωση και η κατανόηση του περιεχομένου της δεν δημιουργεί προβλήματα, δεν ανταποκρίνεται στα ερευνητικά δεδομένα. Αντίθετα έχει διαπιστωθεί από έρευνες ότι η ανάγνωση μιας εικόνας απαιτεί εκμάθηση της σχετικής ικανότητας. Λέγοντας "ανάγνωση" δεν εννοούμε την απλή αναγνώριση των απεικονιζόμενων προσώπων και αντικειμένων αλλά την αποκωδικοποίηση του μηνύματος της εικόνας.

Με βάση τα προαναφερθέντα θα προσπαθήσουμε να διακρίνουμε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, τα οποία εμφανίζονται κατά την αξιοποίηση ενός έργου τέχνης κατά τη διδασκαλία.

Διδακτική Ενότητα 3: Δυσκολίες και Προβλήματα κατά την Ανάγνωση ενός Έργου Τέχνης

Κατά την προσέγγιση ενός έργου ενδιαφέρει κυρίως το περιεχόμενο του έργου, δηλαδή το μήνυμα που μεταφέρει. Δεν επιτρέπεται ωστόσο να παραβλέψει κανείς το γεγονός ότι η εικαστική γλώσσα του καλλιτέχνη μεταφέρει πληροφορίες σχετικές με το πνεύμα της εποχής, οι οποίες βοηθούν στην κατανόηση αυτής της εποχής και του συγκεκριμένου έργου(1). Δεν μπορεί ωστόσο να χρησιμοποιηθεί ένα έργο τέχνης αποκλειστικά ως αυθεντική πηγή, δεδομένου ότι ο κίνδυνος παραποίησης της πραγματικότητας είναι μεγάλος λόγω της συναισθηματικής και ιδεολογικής

φόρτισης του καλλιτέχνη. Ιδιαίτερα μάλιστα τα πορτρέτα ιστορικών προσωπικοτήτων στις περισσότερες περιπτώσεις απομακρύνονται από την ιστορική αλήθεια και προσπαθούν να αποδώσουν μια σχεδόν πάντα ωραιοποιημένη εικόνα τους, φθάνοντας πολλές φορές σε υπερβολές. Η παραποίηση αυτή υπαγορεύεται από συγκεκριμένα κοινωνικοπολιτικά συμφέροντα και αποβλέπει στην καλλιέργεια και προβολή συγκεκριμένων απόψεων.

Διδακτική Ενότητα 4: Λειτουργίες και Λειτουργικότητα του Έργου Τέχνης κατά τη Μαθησιακή Διαδικασία

Πολλές φορές αναφέρεται ότι μια εικόνα μπορεί να διηγηθεί μιαν ιστορία. Αυτό δεν είναι ορθό, καθώς η εικόνα δεν αποτελεί παρά ένα τμήμα και απόσπασμα της ιστορίας. Βέβαια πίσω από την εικόνα μπορεί να κρύβεται μια ιστορία, η οποία είναι ωστόσο άγνωστη στον θεατή. Θα πρέπει αυτός να πληροφορηθεί το πλαίσιο δημιουργίας της εικόνας, να την συνδέσει τόσο με άλλες εικόνες όσο και με γραπτές πηγές, ώστε να προκύψει η ιστορία. Απαιτείται λοιπόν το 'γέμισμα' της εικόνας από τον θεατή, η ενεργός και δημιουργική συμμετοχή του, ώστε να προκύψει η ιστορία. Οι πηγές οποιασδήποτε μορφής παραμένουν αποσπασματικές, εάν δεν συνδεθούν και δεν συσχετισθούν μεταξύ τους. Αυτό σημαίνει ότι ο ίδιος ο θεατής θα συνθέσει και θα διηγηθεί την ιστορία. Η επιλογή της εικόνας πρέπει να ακολουθεί συγκεκριμένα κριτήρια. Κατά τον σχεδιασμό της διδασκαλίας πρέπει να ανατίθεται στην εικόνα μια συγκεκριμένη αποστολή ανάλογα με την στιγμή ένταξής της στη διαδικασία της μάθησης.

Διδακτική Ενότητα 5: Βιωματική Προσέγγιση Θεμάτων και Προβλημάτων: Αξιοποίηση Εκπαιδευτικών Τεχνικών και Μορφών Εργασίας I

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι η συνειδητοποίηση από την πλευρά του εκπαιδευτικού/εκπαιδευτή της προσωπικής του φιλοσοφίας για τον ρόλο του στη σχολική τάξη, στο σχολικό περιβάλλον και στην ομάδα μάθησης, η οποία εκβάλλει και στη διαμόρφωση της στρατηγικής που θα ακολουθήσει στην επικοινωνία του με τους μαθητές-εκπαιδευομένους και στη διδακτική προσέγγιση του περιεχομένου διδασκαλίας. Συγκεκριμένα ένας εκπαιδευτικός, ο οποίος έχει ως φιλοσοφία και στάση του τη διαμόρφωση κριτικά σκεπτόμενων ανθρώπων, επόμενο είναι να επιλέξει και να εφαρμόσει την αντιαυταρχική στρατηγική και θα απορρίψει την αυταρχική στάση, η οποία ενδεχομένως θα του εξασφαλίσει τη διαφύλαξη της κακώς εννοούμενης αυθεντίας, αλλά δεν θα προωθήσει τη συνεργασία και την επικοινωνία του με τους μαθητές και των μαθητών μεταξύ τους. Αλλά και το ίδιο το περιεχόμενο διδασκαλίας δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως πακέτο προς παράδοση, χωρίς να τίθενται ερωτήματα ούτε να επιχειρείται διερεύνηση προβλημάτων. Σε ό,τι αφορά λοιπόν στις μεθοδολογικές προσεγγίσεις, αποκλείονται οι βιωματικές και διερευνητικές

εφαρμογές και προβάλλεται η απλή μεταφορά και μετάδοση του περιεχομένου μέσω της Εισήγησης σχεδόν ως της μόνης και αποκλειστικής ‘μεθοδολογικής προσέγγισης’.

Διδακτική Ενότητα 6: Βιωματική Προσέγγιση Θεμάτων και Προβλημάτων: Αξιοποίηση Εκπαιδευτικών Τεχνικών και Μορφών Εργασίας II

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα προβάλλονται οι εκπαιδευτικές τεχνικές (Παρουσίαση- Εισήγηση, Καταιγισμός ιδεών, Θέση Ερωτήσεων, Ομάδες εργασίας- Εργασία σε ομάδες, Παιχνίδι Ρόλων και Προσομοίωση, Μελέτη περίπτωσης, Συζήτηση, Επίδειξη, Θεατρικό παιχνίδι, Εκπαιδευτικό δράμα) και διατυπώνονται οι σκοποί και το περιεχόμενό τους καθώς και ο σχεδιασμός εφαρμογής τους. Παράλληλα επισημαίνονται τα προβλήματα, τα οποία συνοδεύουν την εφαρμογή τους, αλλά και οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητά τους. Συγκεκριμένα τονίζονται τα πλεονεκτήματα και τα αδύνατα σημεία της Εισήγησης, ενώ αναδεικνύονται οι κανόνες που πρέπει να διέπουν τον Καταιγισμό Ιδεών και την ορθή Θέση των Ερωτήσεων. Οριοθετείται η τεχνική του καταιγισμού ιδεών, ενώ αναφέρονται και οι μορφές ερωτήσεων οι οποίες πρέπει να αποφεύγονται. Υπογραμμίζεται ο ρόλος της ομαδικής εργασίας για την ανάπτυξη της επικοινωνίας και της συνοχής της ομάδας μάθησης και εξαιρείται η συμβολή του παιχνιδιού ρόλων στη διαχείριση των συναισθημάτων και στην Ενσυναίσθηση. Τέλος γίνονται προτάσεις για τον συνδυασμό και την αλληλοϋποστήριξη περισσότερων εκπαιδευτικών τεχνικών.

Μάθημα: Μύθος και Πραγματικότητα: Δοξασίες και Μηνύματα

Διδακτική Ενότητα 1: Ο Μύθος του Προμηθέα I: Αποκωδικοποίηση και Ανάγνωση Μηνυμάτων

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι η προβολή του αγώνα του Προμηθέα κατά της παντοδυναμίας του Δία με σκοπό την ενίσχυση και ενδυνάμωση του ανθρώπου, ώστε να αντεπεξέλθει στα προβλήματα της ζωής, αλλά και να εξελιχθεί πολιτισμικά. Επιχειρείται μια αναγωγή στη δημιουργία του κόσμου και στις πρώτες δυνάμεις που επικράτησαν κατά καιρούς στον κόσμο, ώστε να γίνει περισσότερο κατανοητή η ταυτότητα του Προμηθέα. Η κλοπή της φωτιάς σηματοδοτεί την προσπάθεια του ανθρώπου τόσο να δαμάσει το φυσικό του περιβάλλον και να μπορέσει να επιβιώσει αντιμετωπίζοντας τους κινδύνους που τον απειλούν όσο και διαφοροποιηθεί από τα ζώα και να οδηγηθεί σε πνευματικά επιτεύγματα.

Εκτίθενται οι διάφορες παραλλαγές του μύθου, μεταξύ των οποίων και αυτή που περιέχεται στη σωζόμενη και αποδιδόμενη στον Αισχύλο τραγωδία ‘Προμηθέας Δεσμώτης’, στην οποία προβάλλεται το πολίτευμα της δημοκρατίας έναντι αυτού της τυραννίας, το οποίο ταυτίζεται με τον Δία. Κάθε μια παραλλαγή περιέχει σύμβολα, τα οποία θα πρέπει να αποκωδικοποιηθούν, ώστε να

γίνει κατανοητός ο σκοπός του συγκεκριμένου μύθου. Παράλληλα προβάλλεται ο τρόπος που εμφανίζεται ο Προμηθέας μέσα από την Τέχνη. Αναδεικνύονται τα στοιχεία της προσωπικότητάς του και της 'πράξης' του, τα οποία αποτυπώνονται από τους καλλιτέχνες τόσο κατά την αρχαιότητα όσο και μεταγενέστερα;

Διδακτική Ενότητα 2: Ο μύθος του Προμηθέα II: η Δύναμη του Νου κατά της Εξουσίας του Δία

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι η έκθεση του μύθου, όπως αυτός περιγράφεται από τον Πρωταγόρα στον ομώνυμο διάλογο του Πλάτωνα. Σύμφωνα με τον μύθο οι Αθηναίοι είχαν απόλυτο δίκιο δίνοντας τη δυνατότητα σε κάθε πολίτη να εκφράζει τις απόψεις του πάνω σε θέματα που αφορούσαν την πόλη. Δύο στοιχεία χαρακτηρίζουν τον Αθηναίο πολίτη του 5ου π.Χ. αιώνα, την αρετή του πολίτη της 'πόλεως': αιδώς και δίκη. Αυτές οι ιδιότητες καθιστούν τον πολίτη μέλος μιας οργανωμένης και δημοκρατικώς διοικούμενης κοινωνίας. Αυτό είναι σε τέτοιο βαθμό αναμφισβήτητο, ώστε αυτός που το αμφισβητεί για τον εαυτό του να θεωρείται τρελός. 'Αιδώς' σημαίνει το ηθικό ανάστημα, την ντροπή που πρέπει να αισθάνεται κάποιος που αδικεί, ενώ 'δίκη' σημαίνει την τιμωρία αυτού που παραβαίνει το δίκαιο και αυθαιρετεί. Η ευθεία αναφορά στον Προμηθέα είναι προφανής.

Ένας παραπληρωματικός σκοπός είναι η δικαιολόγηση της εναντίωσης του Προμηθέα κατά του Δία. Πρόκειται για σωματική ή για νοητική αναμέτρηση; Ο μύθος του Προμηθέα ουσιαστικά είναι η συσσωρευμένη εμπειρία, η δύναμη του νου. Ο Προμηθέας έχει δυνατό νου, τον οποίο θέτει στην υπηρεσία του ανθρώπου. Αυτός ο οποίος έχει ισχυρό νου δεν μπορεί παρά να είναι φιλόανθρωπος, να θέτει τον νου στην υπηρεσία του άλλου και του πλησίον. Ο άνθρωπος στον Προμηθέα δεσμωτή εμφανίζεται ως άνους (νήπιος) με περιορισμένες νοητικές ικανότητες.

Διδακτική Ενότητα 3: Η Τροία ανάμεσα στον Μύθο και στην Ιστορία

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι η έκθεση του περιεχομένου των έργων τα οποία εντάσσονται στον επικό κύκλο ή στα 'κύπρια έπη', όπως τα έλεγαν οι αρχαίοι, μέσα από έργα τέχνης. Από αυτά τα έργα, τα οποία είναι ποιήματα, σώθηκαν μόνον η Ιλιάδα και η Οδύσεια, τα οποία ανήκουν ιδιαίτερα στον τρωικό κύκλο. Θα ξεκινήσουμε από έργα τέχνης και με βάση αυτά τα έργα θα προχωρήσουμε στην αναφορά των επεισοδίων, τα οποία αποτυπώνονται σε αυτά και στη συνέχεια στην έκθεση του περιεχομένου των ομηρικών επών. Ποια είναι τα κριτήρια, με βάση τα οποία επιλέγονται και απεικονίζονται συγκεκριμένα πρόσωπα και γεγονότα τόσο σε αμφορείς και κύλικες όσο και σε νεώτερα και σύγχρονα έργα τέχνης; Ποια είναι τα συμφραζόμενα, τα οποία αποτυπώνονται σε αυτά τα έργα τέχνης; Πώς δένουν πρόσωπα και πράγματα μεταξύ τους;

Διδακτική Ενότητα 4: Μυθολογία και Αρχαιολογία: ‘Χαρτογράφηση’ του Τρωικού Πολέμου

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα εξετάζονται τα αρχαιολογικά ευρήματα και συνδυάζονται με τα δεδομένα των ομηρικών επών. Ποια στοιχεία συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι ο τρωικός πόλεμος δεν ήταν μύθος αλλά πραγματικότητα; Ποιος ανακάλυψε πραγματικά την Τροία; Τα γεωγραφικά δεδομένα δείχνουν ότι τίποτε δεν έχει κριθεί και ότι όλα εξακολουθούν να σκεπάζονται υπό την αχλύ του μύθου.

Τι γνωρίζουμε πραγματικά για τον τρωικό πόλεμο; Ποιο είναι το ιστορικό υπόβαθρο της Ιλιάδας; Μπορεί η Ιλιάδα του Ομήρου να αποτελέσει πηγή για τη ιστορία της Τροίας; Ποια είναι τα στοιχεία και τα δεδομένα, τα οποία μας παραδίδει ο ίδιος ο Όμηρος; Είναι δεδομένο ότι υπήρξε η Τροία; Πόσο δεδομένο είναι ότι συνέβησαν τα γεγονότα που περιγράφει ο Όμηρος; Πού βρίσκεται ο μύθος και πού η πραγματικότητα;

Ποια είναι η ταυτότητα του Ομήρου; Ποια μνημεία συνδέονται με την ύπαρξή του;

Διδακτική Ενότητα 5: Ομηρικά Έπη: Παιδαγωγικός και Αξιακός Λόγος

Στο πλαίσιο της ενότητας θα αναδειχθεί η σημασία των ομηρικών επών για τον άνθρωπο του 21ου αιώνα αλλά ιδιαίτερα για μας τους Έλληνες. Θα διαπιστώσουμε ότι οι συμπεριφορές των ηρώων και οι καταστάσεις που αυτές διαμορφώνουν στην Ιλιάδα μπορούν να εντοπισθούν σε διάφορες περιόδους της Ιστορίας μας.

Ο εκπαιδευτικός, και οποιοσδήποτε εκπαιδευτής, θα πρέπει να κατέχει βασικές γνώσεις της διαδρομής των ομηρικών επών μέσα στον χρόνο αλλά και της γλώσσας στην οποία έχουν συντεθεί, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί σε ερωτήσεις που θα του τεθούν και σε ερωτήματα που θα προκληθούν κατά τη διδασκαλία. Κυρίως πρέπει ο ίδιος να προκαλέσει το ενδιαφέρον των μαθητών μέσα από σχετική συζήτηση, ώστε οι ίδιοι οι μαθητές να δραστηριοποιήσουν τη σκέψη τους. Γιατί τα ομηρικά έπη αποτέλεσαν το ‘Αλφαβητάρι με τον Ήλιο’ στην κλασική Ελλάδα; Είναι γεγονός ότι εδώ και 3.000 χρόνια ο Όμηρος επηρεάζει τον παγκόσμιο πολιτισμό. Η επίδραση αυτή δεν ανιχνεύεται μόνο στην ποίηση και στην Τέχνη αλλά και στον τρόπο σκέψης. Ο Όμηρος ζει παντού γύρω μας και μέσα μας. Πώς δικαιολογείται αυτή η επίδραση, τι μας προσφέρει ο Όμηρος σήμερα; Προτείνεται η ‘θεματοποίηση του Ομήρου’: να συνδυάσουμε το περιεχόμενο με εμπειρίες και προβλήματα των μαθητών/εκπαιδευμένων, αλλά και να το προσεγγίσουμε με τρόπο που να περιλαμβάνει και τους ίδιους στην προσπάθεια, να νιώσουν ότι είναι θέμα δικό τους, ότι δεν είναι απλοί θεατές, αλλά πρωταγωνιστές. Μέσα από τη σύγκρουση Αγαμέμνονα και Αχιλλέα θα προβληθούν συμπεριφορές, οι οποίες ανιχνεύονται μέσα στην Ιστορία μας μέχρι σήμερα και στην καθημερινή μας επικοινωνία. Ο Αγαμέμνονας και ο Αχιλλέας είναι ο κακός εαυτός μας.

Διδακτική Ενότητα 6: Η Γεωγραφία της Οδύσσειας: Μύθος και Πραγματικότητα

Σε διάφορα έργα τέχνης έχουν αποτυπωθεί κατά καιρούς, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, τόσο οι τόποι, στους οποίους έπιασε ο Οδυσσεύς κατά την επιστροφή του προς την Ιθάκη ή ορθότερα την περιπλάνησή του, όσο και τα πρόσωπα με τα οποία ήλθε σε σύγκρουση ή σε επικοινωνία. Στην Ιλιάδα αλλά κυρίως στην Οδύσσεια μνημονεύονται πλείστοι λαοί και τόποι. Ασφαλώς δεν πρόκειται για τον αιγαιοπελαγίτικο χώρο, ο οποίος ήταν γενικότερα γνωστός αλλά για μακρινές χώρες και απόμακρους τόπους. Ποιοι από αυτούς τους τόπους είναι πραγματικοί. Πώς αποδίδονται στα διάφορα αγγεία; Πλείστοι συγγραφείς, από τον Ηρόδοτο και τον Θουκυδίδη μέχρι τον Πλούταρχο και ακόμη τους Ρωμαίους συγγραφείς Κικέρωνα και Βιργίλιο, ασχολούνται με τους σταθμούς του ήρωα. Πόσο πραγματικοί είναι αυτοί οι τόποι; Ποιο είναι το νησί του Αιόλου, της Κίρκης, της Καλυψώς και πού τοποθετούνται οι Λωτοφάγοι, πού ο στενό της Σκύλλας και της Χάρυβδης; Μήπως η διεύρυνση της γεωγραφικής εμπειρίας των Ελλήνων τοποθετούσε τους τόπους όλο και μακρύτερα; Τι σημαίνουν οι λαοί, οι τόποι και τα τέρατα;

Διδακτική Ενότητα 7: Ο Μύθος της Γραφής και η Γλώσσα των Ομηρικών Επών

Η διδακτική ενότητα ασχολείται με την προέλευση της ελληνικής γλώσσας με βάση τις επιγραφές σε πινακίδες, αγγεία και μνημεία. Θα εξετάσουμε ποια έργα (πινακίδες, αγγεία, μνημεία, επιτύμβιες στήλες, νομίσματα κλπ) 'μιλούν' για την ελληνική γλώσσα. Πότε, και πού, εμφανίζεται η πρώτη ελληνική γραφή; Ποιοι μύθοι συνοδεύουν την προέλευση της ελληνικής γλώσσας; Ποια είναι η γλώσσα του Ομήρου και πόσο απέχει από τη σύγχρονη γλώσσα μας; Υπήρχε γραφή την εποχή του Ομήρου; Ποιες λέξεις που χρησιμοποιούμε σήμερα είναι προελληνικές (Αθήναι, Αφροδίτη);

Το ομηρικό ζήτημα απασχόλησε και εν πολλοίς αποτελεί μέχρι σήμερα αντικείμενο συζήτησης. Το πρώτο ερώτημα, το οποίο διατυπώθηκε, είναι αν ο ίδιος ποιητής έγραψε και τα δύο έπη. Αμφισβητήθηκε η ύπαρξη γραφής την εποχή του Ομήρου. Με γνώμονα την αμφισβήτηση αυτή θεωρήθηκε αδύνατον να μπορεί ένας άνθρωπος να απομνημονεύει τόσο μακροσκελή ποιήματα. Αυτό σημαίνει ότι, σύμφωνα με την επιχειρηματολογία, θα πρέπει να τα αποδώσουμε σε περισσότερους και μάλιστα σε μεταγενέστερη εποχή. Συνοπτικά θα εκθέσουμε την πορεία της ελληνικής γλώσσας από την μυκηναϊκή μέχρι την ελληνιστική περίοδο και μέχρι της ημέρας μας.

Διδακτική Ενότητα 8: Ο Μύθος του Κάτω Κόσμου: η Αρπαγή της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα- Θρησκευτικές Δοξασίες και Τέχνη

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι ο σχολιασμός και η ερμηνεία της αρπαγής της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα και γενικότερα η έκθεση και ανάγνωση των θρησκευτικών δοξασιών με αφετηρία και

γνώμονα την Τέχνη και η συζήτηση. Ο μύθος αναφέρεται από τον Ησίοδο, ωστόσο η σημαντικότερη πηγή είναι ο Ομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα.

Η αρπαγή της Περσεφόνης αποτυπώνεται σε τοιχογραφία σε έναν κιβωτιόσχημο τάφο στις Αιγές (350 π.Χ.). Δεύτερη αποτύπωση της σκηνής ευρίσκεται και στον μαρμάρινο θρόνο στον τάφο της Ευρυδίκης στις Αιγές, μητέρας του Φιλίππου κατά την εκτίμηση του Μ. Ανδρόνικου που ανακάλυψε τον τάφο. Τέλος στην Αμφίπολη, στον τύμβο Καστά βρέθηκε πρόσφατα ψηφιδωτό με το ίδιο θέμα. Μάλιστα η παράσταση είναι σχεδόν όμοια με αυτήν του τάφου των Αιγών. Ο Πλούτων στο ψηφιδωτό φέρει δάφνινο στεφάνι, ενώ αυτό δεν συμβαίνει στις άλλες παραστάσεις. Η αρπαγή της Περσεφόνης δεν εμφανίζεται σε άλλους μακεδονικούς τάφους παρά μόνο στις Αιγές και στην Αμφίπολη. Ασφαλώς έχει σχέση με τα Ελευσίνια Μυστήρια και την Ελευσίνα, στην οποία αναζήτησε η Δήμητρα την κόρη της Περσεφόνη. Ποιοι είναι οι ένοικοι τω τάφων; Πώς δικαιολογείται η αποτύπωση του μύθου στους τάφους; Ποιο νόημα έχει ο δαφνοστεφανωμένος Πλούτων στην Αμφίπολη; Ποιες είναι οι θρησκευτικές δοξασίες των αρχαίων Ελλήνων για τον Κάτω Κόσμο και την ψυχή μετά θάνατον;

Μάθημα: Μύθος και Ιστορία: Σύμβολα και Ηθικά Διλήμματα

Διδακτική Ενότητα 1: Ο Μύθος του Γύγη στον Ηρόδοτο και στον Πλάτωνα: Παιδαγωγική –Βιωματική Προσέγγιση

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι η πραγμάτευση της ουσίας της Δικαιοσύνης, όπως αυτή εκτίθεται με τον μύθο του Γύγη στο δεύτερο βιβλίο της Πολιτείας του Πλάτωνος. Ο μύθος, όπως εκτίθεται από τον Πλάτωνα, διαφέρει από αυτόν του Ηροδότου. Δικαιολογείται το 'δίκαιο του δυνατού'; Ο δίκαιος είναι δίκαιος από αδυναμία, η οποία του απαγορεύει να διαπράξει την αδικία λόγω της επερχόμενης τιμωρίας; Είναι η Δικαιοσύνη θέμα παιδείας; Μπορεί να υπάρξει πολιτισμός χωρίς δικαιοσύνη; Ασφαλώς τέτοια ερωτήματα είναι πολύ σημαντικά για τη ζωή των μαθητών μέσα και έξω από το σχολείο, με αναφορά μάλιστα στη σχολική επιθετικότητα και στον σχολικό εκφοβισμό, αλλά και για τη διαμόρφωση μιας γενικότερης στάσης και συμπεριφοράς σχετικά. Η επεξεργασία αυτών των ερωτημάτων θα πραγματοποιηθεί μέσα από βιωματικές δραστηριότητες μαθητών και εκπαιδευομένων.

Διδακτική Ενότητα 2: Ο Μύθος του Σπηλαίου στην Πολιτεία του Πλάτωνα I:Ανάγνωση Συμβολισμών

Σκοπός της παρούσας διδακτικής ενότητας είναι η αποκρυπτογράφηση των συμβόλων που περιέχονται στον μύθο του σπηλαίου του Πλάτωνα. Η απελευθέρωση του δεσμώτη και η άνοδος προς το στόμιο της σπηλιάς και την έξοδο από αυτήν εκθέτει την προσπάθεια του ανθρώπου να

απομακρυνθεί από το στάδιο των ψευδαισθήσεων και της πλάνης και να ατενίσει την πραγματική γνώση. Οι άνθρωποι είναι δέσμοι στο σπήλαιο; Τι σημαίνουν οι συμβολισμοί, τους οποίους χρησιμοποιεί ο Πλάτων; Ποιος λύνει τον 'ένα', ο οποίος εξέρχεται του σπηλαίου;

Περιγράφονται τα τέσσερα στάδια από τα οποία διέρχεται ο άνθρωπος στην προσπάθειά του να απελευθερωθεί από τα δεσμά των σκιών και των ψευδαισθήσεων. Σκοπός της παιδείας δεν είναι η συσσώρευση γνώσεων αλλά η 'περιαγωγή της ψυχής', η στροφή της προς τη Γνώση. Πώς σχολιάζει ο ίδιος ο Πλάτων τον μύθο; Μας καλεί να αναλάβουμε και εμείς την ερμηνεία του μύθου, να τοποθετήσουμε και να αναζητήσουμε τον εαυτό μας μέσα σε αυτόν.

Διδακτική Ενότητα 3: Ο Μύθος του Σπηλαίου στην Πολιτεία του Πλάτωνα II: από τις Ψευδαισθήσεις στη Γνώση

Η απελευθέρωση από τα δεσμά σημαίνει απαλλαγή από προκαταλήψεις και στερεότυπα που μας καθηλώνουν και μας εμποδίζουν να διακρίνουμε την πραγματικότητα. Ουσιαστικά οι αναβαθμοί της γνώσης είναι τα βιωματικά επίπεδα, από τα οποία διερχόμαστε στην προσπάθειά μας να απαλλαγούμε από στερεοτυπικές πεποιθήσεις και ψευδαισθήσεις. Θα προσπαθήσουμε να αντιστοιχίσουμε τις καταστάσεις και εμπειρίες της καθημερινής μας ζωής καθώς και τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς μας προς ένα συγκεκριμένο αναβαθμό. Κάθε βαθμίδα αποδίδει τα βιώματά μας και τον βαθμό στον οποίο μπορούμε να συλλάβουμε την πραγματικότητα.

Διδακτική Ενότητα 4: Ο Μύθος της Γραφής στον 'Φαίδρο' του Πλάτωνα

Ο Πλάτων στον διάλογο 'Φαίδρος' εξέθεσε τις επιφυλάξεις του απέναντι στη νέα 'εφεύρεση' του Θεουθ, τη γραφή: θα λειτουργήσει ως όργανο υπομνήσεως και όχι κριτικής σκέψης-θα δημιουργήσει δύο κοινωνικές ομάδες, αυτήν που θα χειρίζεται τη γραφή και αυτήν που θα διαβάξει. Αυτό σημαίνει ότι θα έχουν διαφορετικές προϋποθέσεις για την κατάκτηση της γνώσης-θα έλθει σε ρήξη με τα παραδοσιακά μέσα προσέγγισης της γνώσης. Οι επιφυλάξεις αυτές ισχύουν σχεδόν αναλλοίωτες σήμερα απέναντι στον υπολογιστή.

Το ερώτημα, το οποίο διατυπώνεται, είναι αν ο υπολογιστής θα μιλάει και θα σκέπτεται όπως εμείς. Ήδη σήμερα ο άνθρωπος και ο υπολογιστής επικοινωνούν σε 'προφορική γλώσσα', πράγμα το οποίο, κατά τις προβλέψεις των ειδικών θα προωθηθεί ακόμη περισσότερο στο άμεσο μέλλον. Επομένως θα μιλάμε όπως ο υπολογιστής. Το πρόβλημα ωστόσο είναι αν θα σκεπτόμαστε όπως ο υπολογιστής. Είναι δηλ. ορατός ο κίνδυνος να αλλάξει ο υπολογιστής ριζικά τον ρόλο του σχολείου. Σήμερα ένας νέος Θεουθ έχει ήδη εμφανισθεί. Δεν μπορούμε να τον αποπέμψουμε, αφού ήδη και ως εκπαιδευτικοί τον χρησιμοποιούμε. Αυτό που δεν πρέπει να επιτρέψουμε την υποταγή της σκέψης μας στη σκέψη του υπολογιστή.

Διδακτική Ενότητα 5: Ο Μύθος του Φιλοκτήτη: Ηθικά Διλήμματα

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι η επεξεργασία των ηθικών διλημάτων, τα οποία ταλανίζουν τους ήρωες της τραγωδίας 'Φιλοκτήτης' του Σοφοκλή. Περιγράφεται η πορεία και οι επιμέρους φάσεις τις οποίες μπορεί να τηρήσει ένας εκπαιδευτικός/εκπαιδευτής κατά τη μεθοδολογική προσέγγιση του δραματικού κειμένου. Στο πλαίσιο της επεξεργασίας του περιεχομένου της τραγωδίας διατυπώνονται κριτικά ερωτήματα, τα οποία έχουν ως αφετηρία τους τις εμπειρίες και σημερινά δεδομένα των μαθητών. Προηγείται η πρώτη καταγραφή των κρίσεων των εκπαιδευομένων, ακολουθεί το πλαίσιο του μύθου σχετικά με το γεγονός και τα πρόσωπα της τραγωδίας και ακολουθεί η εκ νέου θεώρηση των συμπεριφορών των προσώπων. Τέλος περιγράφονται οι βιωματικές δραστηριότητες που θα αναλάβουν οι εκπαιδευόμενοι, οι οποίες με αφετηρία και βάση το κριτικό ερώτημα θα συνδέουν και θα συνδυάζουν τα βιώματα και τα προβλήματα των προσώπων του αρχαίου δράματος με δικές τους εμπειρίες και δικά τους προσωπικά προβλήματα.

Διδακτική Ενότητα 6: Ο 'Μύθος' του Έρωτα στο 'Συμπόσιον' του Πλάτωνα I

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι η αποσαφήνιση του ρόλου και της σημασίας του έρωτα ως μυητικού θεσμού στην Αρχαία Ελλάδα. Είναι γεγονός ότι πολλές φορές διατυπώνονται ερωτήσεις από τους μαθητές/εκπαιδευομένους, άλλοτε καλοπροαίρετα και άλλοτε με χλευαστική πρόθεση και ζητούνται πληροφορίες για το συγκεκριμένο θέμα, το οποίο όντως περιβάλλεται από ασάφειες και προκαλεί σύγχυση. Εκτίθεται ο ρόλος των συμποσίων ως επιστημονικών 'σεμιναρίων' στην αρχαία Αθήνα. Περιγράφονται ο ρόλος και οι συμβολισμοί των λόγων που εκφωνούνται για τον Έρωτα στο Συμπόσιο του Πλάτωνα πριν αναλάβει ο Σωκράτης να εκθέσει τον λόγο της Διοτίμας.

Διδακτική Ενότητα 7: Ο 'Μύθος' του Έρωτα και η Επικοινωνία Εκπαιδευτικού-Μαθητή II: το 'Συμπόσιον' του Πλάτωνα

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στον λόγο της Διοτίμας, όπως τον μεταφέρει ο Σωκράτης στο 'Συμπόσιον'. Ο Έρωτας είναι υιός του Πόρου και της Πενίας. Τι συμβολίζει αυτή η καταγωγή σύμφωνα με τον μύθο; Ποιος είναι ο ρόλος του Έρωτα στη ζωή του ανθρώπου; Από ποιες βαθμίδες περνάει ο Έρωτας μέχρι να οδηγήσει στην πνευματική ωριμότητα και θέαση του Αγαθού; Ποια σημασία έχουν για εμάς σήμερα τόσο η καταγωγή του Έρωτα όσο και οι αναβαθμοί; Πώς συνδέονται ο Έρωτας και η Αγάπη; Ποιος είναι ο ρόλος του Σωκράτη, ο οποίος περιγράφεται στο συμπόσιο με αφορμή τη συμπεριφορά του Αλκιβιάδη; Ποιες παρανοήσεις διακινούνται και διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα; Ποιος ο παιδαγωγικός ρόλος του Έρωτα;

Μάθημα: Αποκωδικοποίηση και Ανάγνωση ενός Έργου Τέχνης

Διδακτική Ενότητα 1: Η Τέχνη στην Εκπαίδευση: Τέχνη και Ιστορικό γεγονός

Αυτή η διδακτική ενότητα έχει ως σκοπό την πραγμάτευση θεμάτων και προβλημάτων σχετικών με την αξιοποίηση ενός έργου τέχνης ως πηγής κατά τη διδασκαλία. Ασφαλώς ένα έργο τέχνης μεταφέρει ένα μήνυμα του καλλιτέχνη και δημιουργού. Ενδιαφέρει απλώς η ανάδυση προσωπικών εμπειριών των μαθητών και εκπαιδευομένων μέσα από την επεξεργασία ενός έργου τέχνης ή και το μήνυμα του δημιουργού του; Η εικαστική γλώσσα μεταφέρει τη φιλοσοφία και κοσμοθεωρία του καλλιτέχνη, τις εμπειρίες και τα βιώματά του, την προσωπική θέαση των γεγονότων αλλά ακόμη και την εξέλιξη των γεγονότων μέσα από τη διαίσθηση και τη φαντασία του. Ένα έργο τέχνης μπορεί να αποτελεί κατά το δυνατόν πιστή απόδοση της πραγματικότητας ή επιτρέπεται να αποδίδει ένα γεγονός, όπως το υπαγορεύει η καλλιτεχνική ευαισθησία του καλλιτέχνη ή ωστόσο είναι δυνατόν να παραποιεί ένα ιστορικό γεγονός στο όνομα συμφερόντων.

Διδακτική Ενότητα 2: Το Έργο τέχνης στο (σχολικό) Εγχειρίδιο και στο Διδακτικό Υλικό

Ένα έργο τέχνης, με τη μορφή εικόνας, δεν αποτελεί αφήγηση ενός ιστορικού γεγονότος και δεν συνθέτει ιστορία. Σημασία δεν έχει τόσο η αποδεικτική του αξία όσο η συμβολή του στη διαδικασία της μάθησης. Διατυπώνονται κριτήρια για την επιλογή των εικόνων και έργων τέχνης, ώστε αυτά τα ενταχθούν στο σχολικό εγχειρίδιο, αλλά και να αξιοποιηθούν ως διδακτικό υλικό. Τίθενται ερωτήματα σχετικά με τη διάταξη και τη σύνδεση των έργων τέχνης με τα γεγονότα με τα οποία συνδέονται. Επισημαίνονται οι ελλείψεις των σχολικών εγχειριδίων αναφορικά με την επιλογή έργων τέχνης, αλλά και οι παραλείψεις των βιβλίων του εκπαιδευτικού σχετικά με την επεξεργασία τους. Τέλος αναλύονται συγκεκριμένα έργα τέχνης 'Ο Όρκος των Φιλικών' του Δ. Τσόκου, 'Ο Αθανάσιος Διάκος συγκεντρώνει άνδρες για τον Αγώνα' του P.v. Hess, 'Ο Όρκος των Αγωνιστών και η ευλογία της σημαίας από τον Παλαιών Πατρών Γερμανό' του Θ. Βρυζάκη κ. ά

Διδακτική Ενότητα 3: Ιστορικό Περιεχόμενο και Εικαστική Διατύπωση ενός Έργου Τέχνης

Η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα αναφέρεται στην επεξεργασία της μορφής και του περιεχομένου ενός έργου με βάση συγκεκριμένες μεθόδους για την πληρέστερη κατανόησή του. Κατά κανόνα Τέχνη και ιστορικό γεγονός διδάσκονται ανεξάρτητα μεταξύ τους. Τα εγχειρίδια Διδακτικής της Τέχνης ασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά με την μορφή των έργων και τις μεθόδους επεξεργασίας και ανάλυσής τους χωρίς άμεση αναφορά στο απεικονιζόμενο ιστορικό γεγονός, ενώ τα εγχειρίδια Διδακτικής της Ιστορίας αναφέρονται, αν δεν αποσιωπούν εντελώς, μόνον

ευκαιριακά και περι-θωριακά στο θέμα της σύνδεσης του έργου τέχνης με το ιστορικό γεγονός. Τέχνη -στην προκείμενη περίπτωση εννοείται η εκμάθηση από τον εκπαιδευόμενο/μαθητή συγκεκριμένων μορφών συμπεριφοράς οι οποίες πρέπει να εκδηλωθούν κατά την προσέγγιση ενός έργου τέχνης, ώστε αυτό να γίνει κατανοητό και να αξιοποιηθεί ως «πηγή» στο μάθημα της Ιστορίας- παραπαίει ανάμεσα στα Καλλιτεχνικά και την Ιστορία: δεν διδάσκεται ούτε στα Καλλιτεχνικά ούτε στην Ιστορία. Είναι ευνόητο ότι επιβάλλεται η συνεργασία εκπαι-δευτικών των Καλλιτεχνικών και της Ιστορίας. Προϋπόθεση ασφαλώς και όρος για την αποτελεσματικότητα της συνεργασίας αυτής είναι η διδασκαλία έργων τέχνης τα οποία προσφέρονται για εξέταση στο μάθημα της Ιστορίας, έργα δηλ. τα οποία συνδέονται άμεσα με συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι ένα έργο τέχνης αρκεί μόνο να προκαλέσει την συγκίνηση του μαθητή. Επιβάλλεται ταυτόχρονα όχι μόνο να γίνει κατανοητό, αλλά και να προσφέρει ερεθίσματα για προβληματισμό και διάλογο.

Διδακτική Ενότητα 4: Η Ανάγνωση Έργων Τέχνης : Κόμικς, Γελοιογραφία-Φωτογραφία-Νόμισμα

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα επιχειρείται ο προβληματισμός σχετικά με την αξιοποίηση συγκεκριμένων μορφών τέχνης, όπως είναι το κόμικς, η γελοιογραφία, η φωτογραφία και το νόμισμα. Αφητηριακή πρόθεση των κόμικς ήταν ο σατιρισμός επίκαιρων γεγονότων και της οικογενειακής ζωής. Στην συνέχεια διευρύνθηκε ωστόσο η θεματολογία, καθώς εντάχθηκαν σε αυτήν θέματα σχετικά με το μέλλον τα ανθρωπότητας, την εγκληματικότητα και την σωτηρία του κόσμου με την βοήθεια υπερηρώων και υπερανθρώπων. Τα ιστορικά κόμικς μπορούν να συγκεκριμενοποιήσουν αφηρημένες έννοιες, να αποκαλύψουν έναν κόσμο, να τους βοηθήσουν στον σχηματισμό μιας εικόνας αυτού του κόσμου. Ασφαλώς ως προϋπόθεση παραμένει η στενή σχέση των κόμικς με τα ιστορικά γεγονότα στα οποία αναφέρονται. Μπορούν να μας βοηθήσουν, ώστε να διακρίνουμε το ιστορικό γεγονός από την φανταστική ιστορία, αλλά και τις προθέσεις των συγγραφέων τους, οι οποίοι προβάλλουν πρόσωπα και πράγματα με τον δικό τους τρόπο. Η γελοιογραφία θεωρείται ως το δυσκολότερο μέσο διδασκαλίας, καθώς ο συμβολισμός και το αλληγορικό της περιεχόμενο δεν επιτρέπουν την ανάγνωσή της παρά μόνο σε εκείνους οι οποίοι διαθέτουν γνώσεις σχετικά με το πρόσωπο και γεγονός και ακόμα έχουν την ανάλογη ωριμότητα, ώστε να κατανοήσουν τους υπαινιγμούς και τις αλληγορίες.

Η φωτογραφία θεωρείται κατ' εξοχήν αποδεικτικό μέσο, καθώς πιστεύεται ότι αποδίδει την πραγματικότητα. Και όμως η αυθεντικότητα και αντικειμενικότητα μιας φωτογραφικής εικόνας αποτελεί μύθο και αυταπάτη. Μια καταφανής και εξόφθαλμη παραποίηση της φωτογραφίας αποτελεί η επεξεργασία της εικόνας. Με οποιαδήποτε μορφή και εμφάνισή του το νόμισμα

αποτελεί ιστορική πηγή, από την οποία μπορούν να αντληθούν μια σειρά από πληροφορίες όχι μόνον για το απεικονιζόμενο πρόσωπο, τις πολιτικές πράξεις, τους σκοπούς και τις φιλοδοξίες του, τις στρατιωτικές και διπλωματικές νίκες του, την φιλοσοφία και την ιδεολογία του αλλά και για την αγοραστική του αξία, την οικονομική κατάσταση της εποχής και τη νομισματική σταθερότητα.

Μάθημα :Μεθοδολογική Προσέγγιση ενός Έργου Τέχνης

Διδακτική Ενότητα 1: Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις ενός Έργου Τέχνης: Φαινομενολογική Μέθοδος- το Παράδειγμα 'Παρθενών' I

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι η υπογράμμιση της συμβολής των συγκεκριμένων 'μεθόδων' για την αποκωδικοποίηση και ανάγνωση έργων τέχνης. Η διδακτική προσέγγιση ενός έργου τέχνης πρέπει να ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες, οι οποίοι υπαγορεύονται από μεθόδους που θα εξασφαλίζουν την προώθηση της κριτικής σκέψης και του κριτικού στοχασμού των μαθητών. Προβάλλεται η φαινομενολογική μέθοδος, η οποία επιδιώκει την εξουδετέρωση του υποκειμενικού παράγοντα και την ανάδειξη του ίδιου του έργου τέχνης. Κατά την προσέγγιση του αντικειμένου της η φαινομενολογική μέθοδος διέρχεται από συγκεκριμένες βαθμίδες, οι οποίες αναλύονται. Ασφαλώς η φαινομενολογική μέθοδος δεν μπορεί να καταλήξει σε αποτελέσματα ανεξάρτητα εντελώς από προκαταλήψεις και προηγούμενες εμπειρίες, συμβάλλει ωστόσο στην ανάπτυξη μιας διερευνητικής και αναθεωρητικής στάσης απέναντι στο έργο τέχνης. Ως παράδειγμα για την εφαρμογή της φαινομενολογικής μεθόδου επιλέγεται ο 'Παρθενών'. Προβάλλεται η δομή του μνημείου ως αρχιτεκτονικού οικοδομήματος αλλά και ο ρόλος του μέσα στον χρόνο. Παράλληλα με την αισθητική απόλαυση που προκαλεί το μνημείο καταβάλλεται προσπάθεια για νοητική επεξεργασία του μνημείου.

Διδακτική Ενότητα 2: Ο Παρθενών ως Έργο Τέχνης: οι Μυθικές Παραστάσεις II

Επιλέγονται θέματα και προβλήματα σχετικά με τον Παρθενώνα με σκοπό την εμβάθυνση σε αυτά μέσα από τον προβληματισμό των μαθητών και τον διάλογο. Ο Παρθενών κάτω από το μισοκατεστραμμένο του πρόσωπο κρύβει την ιστορία του ανθρώπου που άλλοτε μεγαλουργεί και άλλοτε βεβηλώνει και αμαυρώνει το πρόσωπό του. Η ιστορία του μνημείου μεταφέρει πολύ πίσω στο παρελθόν, αλλά και οδηγεί στη σύγχρονη πραγματικότητα και ζωή. Τι μας διδάσκουν τα αετώματα, οι μετόπες, η ζωφόρος; Ποια είναι τα προβλήματα, τα οποία αναδύονται από το ίδιο το μνημείο και προωθούν τον διάλογο; Ποιο είναι το μήνυμά τους για εμάς σήμερα; Επιχειρείται ιδιαίτερη αναφορά στη ζωφόρο και στο χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς

Διδακτική Ενότητα 3: Ο Μυκηναϊκός Πολιτισμός μακριά από την Κοιτίδα του: Κυπρομυκηναϊκή Τέχνη- Βιωματική Προσέγγιση

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι η ανάδειξη των κοινών πολιτικών και πολιτισμικών δεσμών Κύπρου και Ελλάδος μέσα από την προσέγγιση συγκεκριμένων έργων τέχνης. Ποιες είναι οι σχετικές αναφορές των (σχολικών) εγχειριδίων σε αυτήν τη σχέση; Πώς αποδεικνύεται αυτή μέσα στον χρόνο; Ποια είναι τα μνημεία, τα οποία παραπέμπουν στους άρρηκτους δεσμούς μεταξύ της κυπριακής και της μινωικής-μυκηναϊκής τέχνης;

Θα εφαρμοσθεί η φαινομενολογική μέθοδος για την επεξεργασία πέντε καλλιτεχνικών δημιουργημάτων (:του ασημένιου κυπέλλου από την Έγκωμη, του Απόλλωνα του Κεραιάτη, του αμφοροειδή κρατήρα, της πήλινης κεφαλής της Αθηνάς και της επιτύμβιας στήλης γυναικός, προκειμένου να διαπιστωθούν κοινά σημεία και ομοιότητες μεταξύ της κυπριακής και της μινωικής-μυκηναϊκής τέχνης. Σε ό,τι αφορά στον κυπριακό πολιτισμό, είναι γενικότερα γνωστό ότι παρουσιάζει ευδιάκριτες ομοιότητες με τον ελληνικό, οι οποίες ανάγονται σε πολύ παλιά χρόνια και οφείλονται στην επίδραση την οποία δέχθηκε ο πρώτος από τον δεύτερο ήδη από την Ύστερη Χαλκοκρατία (1500 π. Χ. περίπου). Οι ομοιότητες αυτές αποδεικνύουν ότι αναπτύχθηκαν στενοί δεσμοί μεταξύ της Κύπρου και της μυκηναϊκής Ελλάδος, με αποτέλεσμα το νησί να αποτελεί τμήμα του ευρύτερου ελληνικού χώρου (θεωρητικός κόσμος). Την άποψη αυτή στηρίζουν σημαντικά ευρήματα, τα οποία αποδεικνύουν την ελληνική παρουσία στο νησί ήδη από πολύ νωρίς. Επιλέγονται συγκεκριμένα μνημεία, τα οποία προσεγγίζονται με τη φαινομενολογική μέθοδο, ώστε να αποκαλυφθεί ('φανεί') η πολιτισμική διεύθυνση του ελληνικού πολιτισμού στον κυπριακό και η αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Διδακτική Ενότητα 4: Ερμηνευτική μέθοδος: 'Οι ανησυχαστικές Μούσες' του Τζιόρτζιο Ντε Κίρικο

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι η περιγραφή των σταδίων, τα οποία ακολουθεί η ερμηνευτική μέθοδος. Δεν πρόκειται για απλή περιγραφή και 'ανάλυση' ενός έργου τέχνης αλλά για κατανόηση του σκοπού και της αποστολής του με τον περιορισμό του υποκειμενικού παράγοντα και των εμπειριών των παρατηρητών-μαθητών. Πρόκειται για μια εσωτερική-ψυχική προσέγγιση και διάσταση, η οποία απουσιάζει από την απλή περιγραφή και ανάλυση. Οι ψυχολογικές προϋποθέσεις και στάσεις των μαθητών/εκπαιδευομένων παίζουν σημαντικό ρόλο στην ερμηνεία και κατανόηση του περιεχομένου αλλά και της εικαστικής αποτύπωσης ενός έργου τέχνης. Η ερμηνεία, την οποία θα δώσει το υποκείμενο-ο μαθητής στο έργο τέχνης, εξαρτάται από την ψυχосύνθεσή του, από τις εμπειρίες και τα βιώματά του αλλά και από τα πραγματικά δεδομένα του έργου. Εκτίθεται η λειτουργία του 'ερμηνευτικού κύκλου' και υπογραμμίζεται η σημασία ενός

σημείου στο έργο, το οποίο είναι γενικότερα αναγνωρισμένο και δεδομένο, ώστε να γίνει η ερμηνευτική προσέγγισή του. Εφαρμόζεται η ερμηνευτική μέθοδος για την αποκωδικοποίηση και ανάγνωση του έργου 'Οι ανησυχαστικές Μούσες' του Τζιόρτζιο Ντε Κίρικο.

Διδακτική Ενότητα 5: Ποιητής και Μούσα' του Νίκου Εγγονόπουλου- 'Η Αποθέωση του Αθανασίου Διάκου' του Κων. Παρθένη: Βιωματικές Δραστηριότητες

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα συνεχίζεται η εφαρμογή της ερμηνευτικής μεθόδου κατά την προσέγγιση των έργων τέχνης: 'Ποιητής και Μούσα' του Ν. Εγγονόπουλου και 'Η Αποθέωση του Αθ. Διάκου' του Κων. Παρθένη. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης προσέγγισης θα αναδυθούν προκαταλήψεις και στερεοτυπικές παραδοχές για πρόσωπα και πράγματα, ενώ θα καταβληθεί προσπάθεια για τον περιορισμό και την εξουδετέρωσή τους. Θα διατυπωθούν απόψεις και ερμηνείες σχετικά με πρόσωπα και πράγματα και θα ακολουθήσει ο έλεγχος των υποθέσεων. Το έργο του Εγγονόπουλο εκφράζει την κοινωνική κριτική του καλλιτέχνη απέναντι στις επικρατούσες συνθήκες κατά την εποχή του μεσοπολέμου, ενώ το έργο του Παρθένη επιδιώκει την ψυχολογική ανάταση των Ελλήνων μετά τη μικρασιατική καταστροφή.

Διδακτική Ενότητα 6: Η Βραχογραφία ως Ιστορική Πηγή: Κατάθεση Ψυχής στο Βράχο

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα επιχειρείται η μεθοδολογική προσέγγιση των βραχογραφιών, οι οποίες και την αρχαιότερη μορφή τέχνης. Σχεδόν σε όλα τα βιβλία της Ιστορίας, τα οποία αναφέρονται στην παλαιολιθική εποχή, αλλά και σε αρκετά σχολικά εγχειρίδια της Ιστορίας, περιέχεται η βραχογραφία «ο άνθρωπος πουλί» από το σπήλαιο του Λασκώ (Γαλλία), η οποία ανάγεται περίπου στο 13.500 π.Χ. και ανακαλύφθηκε μόλις το 1940. Δύσκολα μπορεί κανείς να κατανοήσει το περιεχόμενο της παράστασης, και να συναγάγει συμπεράσματα για την πρόθεση του δημιουργού της. Ίσως πρόκειται για σκηνή κυνηγίου ή μια τεχνική κυνηγίου ή ακόμα για την απόδοση της 'συγκατοίκησης' ανθρώπου και ζώου ή ακόμα και για μαγική τελετουργία για ευόδωση του κυνηγίου. Ας σημειωθεί ότι πρόκειται για μιαν από τις λίγες σκηνές στις οποίες απεικονίζεται άνθρωπος. Κατά τη διδακτική προσέγγιση της συγκεκριμένης βραχογραφίας εφαρμόζεται η ερμηνευτική μέθοδος, ώστε να αποκαλυφθεί η ταυτότητα των μορφών αλλά και των αντικειμένων που προβάλλονται σε αυτήν.

Διδακτική Ενότητα 7: Διαλεκτική μέθοδος: η Guernica του Pablo Picasso- 'Η Δολοφονία του Ι. Καποδίστρια' Άγνωστου Λαϊκού Ζωγράφου-Βιωματικές Δραστηριότητες

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι η περιγραφή της διαλεκτικής μεθόδου. Ο καλλιτέχνης στο ίδιο το έργο του αποτυπώνει τη 'θέση' και την 'αντίθεση', ενώ αναμένει από εμάς να

προχωρήσουμε στη 'σύνθεση' και να καταλήξουμε στην κατανόηση του μηνύματός του. Ασφαλώς είναι δυνατόν η θέση και η αντίθεση να αποτυπώνονται σε διαφορετικά έργα του ίδιου ή άλλων καλλιτεχνών, ώστε μαθητές και εκπαιδευτικός να έχουν μια άλλη θέαση του μηνύματος. Όπως στην ερμηνευτική μέθοδο είναι αναγκαίο να αναγνωρισθεί ένα βέβαιο σημείο για να ξεκινήσει ο ερμηνευτικός κύκλος, έτσι και στη διαλεκτική μέθοδο πρέπει να διαφαίνεται η δυνατότητα σύγκλισης των συγκρουόμενων μεταξύ τους θέσης και αντίθεσης. Επιχειρείται η αποκωδικοποίηση και ανάγνωση της 'Guernica' του P. Picasso και του πίνακα «Η δολοφονία του Ι. Καποδίστρια» άγνωστου λαϊκού ζωγράφου με την εφαρμογή της διαλεκτικής μεθόδου, ώστε να αποκαλυφθούν οι προθέσεις αλλά και η αισθητική σύλληψη του καλλιτέχνη. Σχετικά με το πρώτο έργο: ποιος είναι ο ρόλος των διαφόρων μορφών που αποδίδονται στο έργο, του ταύρου, του αλόγου, της λάμπας πετρελαίου, της ηλεκτρικής λάμπας κλπ; Γιατί επιλέγεται μια στρατιωτικώς 'άσημη' κωμόπολη, ώστε να βομβαρδισθεί; Πώς συνδυάζονται τα χρώματα μεταξύ τους; Αυτά τα ερωτήματα θα απασχολήσουν τους μαθητές μέσα από βιωματική προσέγγιση. Συνήθως ο δεύτερος πίνακας λειτουργεί ως αποδεικτικό υλικό, καθώς σε αυτόν αποδίδεται θανάσιμα πληγωμένος ο κυβερνήτης, δηλ. ως εποπτικό υλικό, το οποίο συνοδεύει απλώς το γραπτό κείμενο. Κατά την εφαρμογή της διαλεκτικής μεθόδου διατυπώνονται ωστόσο ερωτήματα και προβληματισμοί σχετικά με πρόσωπα και πράγματα, με τη στάση του πλήθους απέναντι στη δολοφονία κλπ. Για παράδειγμα, ένα μέρος των παρευρισκομένων εκδηλώνει με τις κινήσεις των χεριών και τη στάση του σώματος λύπη και συναισθηματική συντριβή, ενώ ένα άλλο δείχνει μια επιφυλακτική στάση απέναντι στη σκηνή της δολοφονίας.

Διδακτική Ενότητα 8: Σύμπραξη Μεθοδολογικών Προσεγγίσεων I: Η Αγία Σοφία-Έργα Τέχνης για την Επανάσταση του 1821

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι η συνεργασία και η σύμπραξη των τριών μεθοδολογικών προσεγγίσεων κατά την επεξεργασία συγκεκριμένων έργων τέχνης. Μέχρι τώρα οι τρεις μέθοδοι εφαρμόστηκαν μεμονωμένα και ανεξάρτητα η μια από την άλλη. Η εφαρμογή ωστόσο αυτή ήταν καταχρηστική και συμβατική, καθώς στην πράξη δεν είναι δυνατόν να διαχωρισθούν οι τρεις μέθοδοι μεταξύ τους, δεδομένου ότι αλληλοϋποστηρίζονται και αλληλοσυμπληρώνονται. Η φαινομενολογική μέθοδος επιχειρεί την ανάδυση και ανάδειξη του προβαλλόμενου θέματος, η ερμηνευτική την κατανόησή του μέσα από τον περιορισμό του υποκειμενικού παράγοντα ενώ η διαλεκτική τη στήριξη της σύνθεσης μέσα από τη θέση και την αντίθεση. Ο συνδυασμός των μεθόδων θα εφαρμοσθεί κατά την προσέγγιση της 'Αγίας Σοφίας' και έργων τέχνης που απεικονίζουν θέματα και πρόσωπα από την Επανάσταση του 1821.

Διδακτική Ενότητα 9: Σύμπραξη μεθοδολογικών προσεγγίσεων II: Η 'Κάθοδος στον Κάτω Κόσμο' (το Νεκρομαντείο)- 'Ο Λουδοβίκος XIV' του H. Rigaud

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα συνεχίζεται η σύμπραξη των μεθοδολογικών προσεγγίσεων κατά την επεξεργασία δύο έργων: του Νεκρομαντείου καθώς και του πίνακα ζωγραφικής «Ο Λουδοβίκος XIV» του H. Rigaud. Ο εκπαιδευόμενος/μαθητής έχει συνήθως διαμορφώσει μια εικόνα για το βασίλειο του Άδη, η οποία δεν είναι σαφής και συγκροτημένη αλλά συγκεχυμένη και πολλές φορές δεν διακρίνεται από την εικόνα για την μετά θάνατον ζωή της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης. Τα ονόματα Άδης και Χάρων για το βασίλειο των νεκρών ηχούν ως οικεία και γνωστά, αλλά στην πραγματικότητα του είναι πολλές φορές άγνωστα ή ασαφή. Συνήθως δεν συνειδητοποιεί κανείς αυτήν την πραγματικότητα ούτε συνδέει τον Κάτω Κόσμο με την ζωή των ανθρώπων επάνω στην γη. Δεν συνειδητοποιεί ότι οι Αρχαίοι Έλληνες είχαν δημιουργήσει έναν άλλο κόσμο, μια άλλη πραγματικότητα μετά τον θάνατο. Η αρετή δεν ανταμείβεται στον άλλο κόσμο, ο παράδεισος είναι ξένος στον Αρχαίο Έλληνα. Ακόμα και η μετάβαση των ψυχών στα Ηλύσια Πεδία ή στα νησιά των Μακάρων, παράδοση η οποία επεκράτησε αργότερα, δεν μπορεί να συγκριθεί με την ζωή στην γη. Στο έργο 'Ο Λουδοβίκος XIV' του H. Rigaud κάτω από τον χρυσοποίκιλτο μανδύα κρύβεται ένας πονεμένος άνθρωπος, ο οποίος προσπαθεί να διασκεδάσει τα προβλήματα διασκεδάζοντας προκλητικά και ίσως, αν και κομψός ο ίδιος, άκομψα.

Μάθημα: Ενσυναισθητική Προσέγγιση ενός Έργου Τέχνης

Διδακτική Ενότητα 1: Η Συναισθηματική-Ενσυναισθητική 'Εμπλοκή' του Εκπαιδευόμενου/ Μαθητή κατά την Ανάγνωση ενός Έργου Τέχνης

Σε ένα έργο τέχνης ενσαρκώνονται αξίες και ηθικές προτροπές, διατυπώνονται ηθικά διλήμματα και αποστροφές, εκτίθενται ηθικές αμφισβητήσεις και αξιακοί προβληματισμοί. Ο καλλιτέχνης, υπό την επίδραση των ιστορικών γεγονότων και των κοινωνικών συνθηκών αλλά και με προφητική διάθεση, κυοφορεί αξίες και ηθικούς προβληματισμούς. Είναι δυνατόν οποιοσδήποτε σύγχρονος ή μεταγενέστερος θεατής ενός έργου τέχνης να αντιληφθεί και να συνειδητοποιήσει αυτήν την πρόθεση του καλλιτέχνη; Ο θεατής είναι δυνατόν να κατανοήσει γενικότερα το έργο, αλλά να μην μπορεί να αποκωδικοποιήσει και να αναγνώσει αξίες, οι οποίες «ίσχυαν» κατά την δημιουργία του έργου, αλλά υποχώρησαν, περιέπεσαν σε αφάνεια ή δεν αναγνωρίζονται πλέον ως τέτοιες, όπως συνήθως υποστηρίζεται. Παρατηρώντας ένα έργο τέχνης αδυνατεί να ανιχνεύσει αξίες, ηθικούς προβληματισμούς και ηθικά διλήμματα, γιατί δεν ευρίσκονται μέσα στον ορίζοντα της σκέψης του. Καθώς λοιπόν διαπερνά με το βλέμμα και την σκέψη το έργο τέχνης, δεν κατορθώνει να εντοπίσει τις αξίες τις οποίες αυτό αναδίδει, με αποτέλεσμα να μην αντιλαμβάνεται και να μη συλλαμβάνει το αξιακό μήνυμα του έργου τέχνης.

Διδακτική Ενότητα 2: Ενσυναισθητική Ανάγνωση ενός Εικαστικού Έργου : ‘Η Κραυγή’ του Ed. Muncck

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι η ‘συναισθηματική’ προσέγγιση ενός έργου τέχνης στη σχολική τάξη. Μια τέτοια προσέγγιση δεν στοχεύει τόσο στην κατανόηση και ερμηνεία του εξεταζόμενου έργου τέχνης αλλά στην πρόκληση της ανάγκης του μαθητή να καταθέσει και να διερευνήσει τη συναισθηματική εμπειρία, την οποία αποκομίζει από την ενασχόλησή του με αυτό. Με αφορμή το έργο τέχνης ο μαθητής συνειδητοποιεί και αναγνωρίζει το συναίσθημα που τον καταλαμβάνει, ενώ μέσα από τα προβαλλόμενα συναισθήματα των προσώπων επιτυγχάνεται η ενσυναίσθηση, η μετακίνησή του στη θέση του άλλου. Η περιγραφή και η εξήγηση της κατάστασης που προβάλλεται στο έργο τέχνης και ο σχολιασμός των συναισθημάτων και των σκέψεων των προβαλλόμενων προσώπων συμβάλλουν στην αποσαφήνιση των συναισθημάτων του ίδιου του μαθητή. Μέσω της τέχνης μαθαίνει ο μαθητής να συλλαμβάνει νέες διαστάσεις της συναισθηματικής του εμπειρίας και να τις εξωτερικεύει. Τα αρχικά συναισθήματα και οι πρώτες σκέψεις εμπλουτίζονται ή και μεταβάλλονται, συγκρούονται με πεποιθήσεις, προκαταλήψεις και προϋπάρχοντα συναισθήματα και αλληλεπιδρούν με σκέψεις και συναισθήματα άλλων προσώπων τόσο στον πίνακα όσο και στη σχολική αίθουσα. Αυτό σημαίνει ότι η συναισθηματική προσέγγιση ενός έργου τέχνης έχει ως σκοπό την απαλλαγή του μαθητή από τη συναισθηματική και νοητική ακαμψία και τη διατήρησή του σε συναισθηματική και νοητική εγρήγορση. Αναλαμβάνεται η συναισθηματική προσέγγιση του έργου τέχνης ‘Η Κραυγή’ του E. Muncck μέσα από συναισθηματικές δραστηριότητες των μαθητών.

Διδακτική Ενότητα 3: Η Δίκη των Στρατηγών μετά τη Ναυμαχία στις Αργινούσες: Ο Μύθος της Περιπλανώμενης Ψυχής που αναζητεί Τάφο. Ενσυναισθητικές Δραστηριότητες

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα επιχειρείται η ενσυναισθητική προσέγγιση της Ναυμαχίας στις Αργινούσες. Στο μάθημα της Ιστορίας -προκειμένου η Ιστορία να γίνει μάθημα ζωής- είναι απαραίτητο να εισχωρήσουμε στο ιστορικό, κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της εποχής και να προσεγγίσουμε τις ιδέες, τις πεποιθήσεις και τους τρόπους δράσης των ιστορικών προσώπων. Η ανάπτυξη της σχέσης αυτής με το παρελθόν έχει πολιτογραφηθεί ως «ιστορική ενσυναίσθηση». Η ιστορική ενσυναίσθηση τροφοδοτείται και εμπλουτίζεται από το απόθεμα των προσωπικών μας εμπειριών, από τις οποίες ανασύρονται και αξιοποιούνται εκείνες οι οποίες προσιδιάζουν στις καταστάσεις που βίωσαν τα ιστορικά πρόσωπα. Η προτεινόμενη μεθοδολογική προσέγγιση αξιοποιεί το ιστορικό γεγονός της δίκης των οκτώ Αθηναίων στρατηγών, οι οποίοι αμέσως μετά την

ένδοξη νίκη τους εναντίον του σπαρτιατικού στόλου λίγο έξω από τις Αργινούσες νήσους το 406 π.Χ., καταδικάστηκαν σε θάνατο από την αθηναϊκή Εκκλησία του Δήμου και εκτελέστηκαν.

Διδακτική Ενότητα 4: Αξίες και Έργο Τέχνης: το Γλυπτό Σύμπλεγμα ‘Λαοκόων’

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι η ανίχνευση των αξιών, όπως αυτές προβάλλονται σε ένα έργο τέχνης. Η εικόνα του έργου τέχνης προσφέρει ερεθίσματα, τα οποία σχετίζονται με τις αξίες της εποχής στην οποία αυτή κατεχοχόν δημιουργήθηκε ή και αναφέρεται. Επειδή η εικόνα ανήκει κατά κανόνα σε μίαν άλλην εποχή και μεταφέρει τη φιλοσοφία, την κοσμοθεωρία και τον τρόπο σκέψης του δημιουργού της, ο οποίος ζει στη συγκεκριμένη εποχή, είναι επόμενο να μην είναι εύκολα ανιχνεύσιμες σήμερα σκέψεις και προβληματισμοί του σχετικά με τις αξίες της εποχής του. Αυτό σημαίνει ότι ο μεταγενέστερος και σύγχρονος αναγνώστης της εικόνας αδυνατεί να αναγνώσει αξίες οι οποίες δεν αναγνωρίζονται ως τέτοιες σήμερα, μια και θα έχει μεταβληθεί το τότε ισχύον σύστημα αξιών. Ενδεχομένως μάλιστα να αφήσει αναξιοποίητα ερεθίσματα τα οποία σχετίζονται με αξίες οι οποίες όχι μόνο δεν ισχύουν σήμερα, αλλά και έρχονται σε αντίθεση προς ισχύουσες αξίες. Αν η εικόνα αναφέρεται σε μίαν άλλην εποχή από αυτήν που έζησε ο δημιουργός της, είναι επόμενο να προβάλλονται κατά κανόνα αξίες της εποχής του με αφορμή το απεικονιζόμενο γεγονός ή πρόσωπο. Η ανάγνωση αυτών των αξιών συμβάλλει στην πληρέστερη κατανόηση της εποχής κατά την οποία επιχειρείται αυτή η ανάγνωση. Μία εικόνα λοιπόν μπορεί να «κρύβει» ανεκτίμητους θησαυρούς, οι οποίοι δεν αποκαλύπτονται εύκολα και δεν είναι αναγνώσιμοι με την πρώτη ανάγνωση. Αναζητείται το λανθάνον αξιακό περιεχόμενο του έργου τέχνης εικόνας και διερευνώνται εναλλακτικοί τρόποι «αποκάλυψης» και διδακτικής αξιοποίησής του. Επιχειρείται με τη μορφή παραδείγματος η μεθοδολογική προσέγγιση του γλυπτού συμπλέγματος ‘Λαοκόων’ και η ανάδειξη των αξιών που ανιχνεύονται σε αυτό.

Διδακτική Ενότητα 5: Εικαστική Διατύπωση και Αποκωδικοποίηση της Θεολογικής Θεματικής: Παραδείγματα

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι η βιωματική προσέγγιση έργων τέχνης με θεολογικό περιεχόμενο. Ένα έργο τέχνης δεν αποκαλύπτει ούτε κρύβει, αλλά ‘σημαίνει’ την πραγματικότητα. Αυτό ισχύει και για το έργο τέχνης με θεολογικό περιεχόμενο. Για την αποφυγή παρερμηνείας αλλά και αλλοίωσης του μηνύματος του έργου εφαρμόζονται και εδώ συγκεκριμένες μέθοδοι. Επιλέγονται τα έργα: ‘Χαίρε Ραββί’ του Γ. Ροϊλού, Τμήμα τοιχογραφίας από την ‘Εις Άδου Κάθοδον’, ‘Ο Άγιος Γεώργιος και ο Χάρωντας ή Κονταροχτύπημα’ του Δημ. Μπισκίνη, ‘Ο Χριστός στο Όρος των Ελαιών’ του Κων. Παρθένη, ‘Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου’ (Εικόνα τέμπλου από το Σινά και Εικόνα στην Αχρίδα).

Διδακτική Ενότητα 6: Συμπεράσματα-Υποδείξεις και Προτάσεις

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα συγκεντρώνονται τα συμπεράσματα, υποβάλλονται συγκεκριμένες υποδείξεις και διατυπώνονται προτάσεις για τη διδακτική προσέγγιση και αξιοποίηση του έργου τέχνης κατά τη διδασκαλία. Η επεξεργασία έργων τέχνης διαμορφώνει στάσεις και συνειδήσεις, αξίες, κοσμοθεωρία και φιλοσοφία ζωής. Το έργο τέχνης, αν και βουβό, μιλάει. Χρειάζεται ωστόσο γλώσσα για να εκφρασθεί. Υπογραμμίζονται τα τρωτά σημεία και οι αδυναμίες της εικονογράφησης των σχολικών εγχειριδίων. Το θεωρητικό πλαίσιο των μεθοδολογικών υποδείξεων δεν έχει ως σκοπό τη μύση των μαθητών στις επιστημονικές μεθόδους αλλά στην εξοικείωση του εκπαιδευτικού με αυτές, ώστε να μπορεί να κατευθύνει τους μαθητές του στη διατύπωση ερωτημάτων και προβλημάτων. Το μουσείο οποιασδήποτε μορφής δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως 'τέμενος των μουσών', αλλά να αποτελέσει ελκυστικό και οικείο χώρο για τους μαθητές.